

ANONİM ŞİRKET GENEL KURUL TOPLANTILARINDA PAY SAHİBİNİN TEMSİLİNDE GÜNCEL GELİŞMELER*

Emel TEKTEN**

ÖZ

10.03.2018 tarihinde, 30356 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7099 sayılı Kanun’la TTK’da yapılan değişikliklerden biri de; m. 23 ile toplu temsille ilgili TTK m. 428, “bildirge” kenar başlıklı TTK m. 430 ve “bildirim” kenar başlıklı TTK m. 431 hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır. Bu makalede söz konusu değişiklik sonrası anonim şirket genel kurulunda pay sahibinin temsiline etkileri bakımından inceleme yapılmıştır. Çalışmada önce toplu temsilcilerle alakalı TTK m. 428 hükmünün yürürlükten kaldırılması ve buna ilişkin değerlendirmeler, sonrasında “bildirge” kenar başlıklı TTK m. 430 ve “bildirim” kenar başlıklı TTK m. 431 hükümlerinin yürürlükten kaldırılması ve bunların değerlendirilmesi ve son bölümde ise yapılan değişikliklerle birlikte pay sahibinin temsilinin son durumu hakkında değerlendirmeler ve ulaşılan sonuçlar açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pay sahibinin temsili, Anonim şirket, TTK

CURRENT DEVELOPMENTS CONCERNING REPRESENTATION OF SHAREHOLDERS IN GENERAL ASSEMBLY OF JOINT STOCK COMPANIES

ABSTRACT

On 10.03.2018, Code No. 7099, which was published in Official Journal No. 30356, repealed Turkish Commercial Code article 428, which was related to collective representation, article 430 with the title line “declaration” and article 431 with the title line “notification”, through its article 23. In this article, effects of the mentioned amendments on representation of the shareholder in general assembly of joint stock company are examined. Primarily, repeal of article 428 of Turkish Commercial Code and evaluations regarding to this are stated. Thereafter, repeal of the article 430 of Turkish Commercial Code with the title line “declaration” and the article 431 of Turkish Commercial Code with the title line “notification” and evaluations regarding to these are explained. Finally, assessments concerned the current state of the shareholder after the mentioned amendments and the conclusions are expressed.

Keywords: Representation of shareholders, joint stock company, Turkish Commercial Code No. 6102.

* Bu makale yukarıdaki yazar tarafından doktora tez konusuyla ilgili olarak yazılmıştır.

** Araş. Gör. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı.

Makalenin kabul tarihi: Eylül 2018.

GİRİŞ

10.03.2018 tarihinde, 30356 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 23’üncü maddesiyle 6102 sayılı TTK’nın 428, 430 ve 431’inci hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır. Buna göre toplu temsil (kurumsal-kitlesel temsil) olarak adlandırılan organın temsilcisi, bağımsız temsilci ve kurumsal temsilci düzenlemelerini içeren TTK m. 428, bildirgeye ilişkin TTK m. 430 ve bildirimle ilişkin TTK m. 431 hükümleri uygulamadan kaldırılmıştır.

Çalışmamız yürürlükten kaldırılan bu hükümlerin değerlendirilmesi ve kaldırılan bu hükümler sonucunda pay sahibinin temsiline nasıl şekillendiğine ilişkindir. Çalışma üç bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde toplu temsile ilişkin TTK m. 428 hükmünün yürürlükten kaldırılması ve buna ilişkin değerlendirmeler, ikinci bölümde bildirge kenar başlıklı TTK m. 430 ve bildirimle ilişkin TTK m. 431 hükümlerinin yürürlükten kaldırılması ve buna ilişkin değerlendirmeler, son bölümde ise yapılan değişikliklerle birlikte pay sahibinin temsiline son durumu konuları anlatılmaktadır.

I. TOPLU TEMSİLE İLİŞKİN TTK m. 428 HÜKMÜNÜN KALDIRILMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. TOPLU TEMSİLE İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

Pay sahiplerinin genel kurula kolayca ve daha fazla katılımlarını sağlamak için “*b) Organın temsilcisi, bağımsız temsilci ve kurumsal temsilci*” kenar başlıklı TTK m. 428’le Türk Hukukuna “*toplular temsil*” (*kitlesel temsil-kurumsal temsil*) kurumu ilk defa getirilmiştir. Bu temsilciler için öğretilerde bizim de ifade ettiğimiz gibi toplu temsil terimini kullananlar olduğu gibi (Bilgili, Demirkapı, 2013: 324; Karamanlıoğlu, 2016: 105); bu kavram yerine “*kurumsal temsil*” ifadesini tercih edenler (Pulaşlı, 2006: 792; Pulaşlı, 2018: 291; Özdemir, Yiğit, 2007: 452; Eminoğlu, 2014: 75; Bilge, 2003: 353); “*kitlesel temsili*” tercih edenler (Ayan, 2012: 9; Kaya, 2014: 67; Mahmatlı, 2015: 60; Yayla, 2013: 3; Başlamışlı, 2013: 52); “*bireysel olmayan temsil*” kavramını tercih eden (Tekinalp, 2015: 318) ve herhangi bir adlandırma yapmadan “*organın temsilcisi, bağımsız temsilci ile kurumsal temsilci*” etrafında konuyu inceleyenler bulunmaktadır (Üçışık, Çelik, 2013: 296; Kırcı vd., 2016: 280; Songur, 2012: 96, 101, 105). TTK’da bu temsilcileri ifade etmek için her ne kadar hükmün kenar başlığında herhangi bir terim kullanılmamışsa da TTK m. 427/1 gerekçesinde TTK mülga m. 428 ve m. 429’daki temsilciler için kanun koyucu tarafından kitlesel temsil terimi tercih edilmiştir.

Toplu temsile ilişkin hükümler İsvBK m. 689c (institutionelle Stimmrechtsverterung) “*oy hakkının kurumsal temsili*” hükmünden alınmıştır. TTK m. 428/1’de yer alan “*organın temsilcisi*” ve “*bağımsız temsilci*” İsviçre Hukukuna benzer şekilde tek bir hükümde düzenlenmiştir. Ayrıca bunlara

ilaveten Alman ve İsviçre Hukukunda bulunmayan, Türk Hukukuna özgü, TTK m. 428/2’de “kurumsal temsilci” kurumu getirilmişti. Buna göre toplu temsil organının temsilcisi, bağımsız temsilci ve kurumsal temsilciden oluşmaktaydı.

“b) Organın temsilcisi, bağımsız temsilci ve kurumsal temsilci” kenar başlıklı TTK mülga m. 428 hükmünün içeriğini açıklayacak olursak; ilk fıkrasında organın temsilcisi ve bağımsız temsilci kurumlarına yer verilmişti. Şöyle ki; şirketle herhangi bir şekilde ilişkisi bulunan bir kişi genel kurul toplantısında şirket adına oy kullanıp ilgili diğer işlemleri yapması için yetkili temsilcileri olarak atamaları amacıyla pay sahiplerine tavsiye ettikleri kişi organın temsilcisiydi. Bununla beraber şirketin organın temsilciyle birlikte esas sözleşme hükmüne göre ilan edip internet sitesine koymaya mecbur oldukları şirketten tamamen bağımsız ve tarafsız kişi ise bağımsız temsilciydi.

TTK mülga m. 428/2, cüm. 1’de ise kurumsal temsilciye değinilmişti. Yönetim kurulu, genel kurul toplantısına çağrı ilanının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanacağı ve şirket internet sitesinde yer alacağı tarihten en az kırkbeş gün önce, yapacağı bir ilan ve internet sitesine koyacağı yönlendirilmiş bir mesajla pay sahiplerini, önerdikleri kurumsal temsilcilerin kimlikleri ile iletişim bilgilerini en çok yedi gün içinde şirkete bildirmeye çağırırdı. Aynı çağrıda kurumsal temsilciliğe istekli olanlarda şirkete başvurmalarının mümkün olduğu belirtilirdi. TTK mülga m. 428/2, cüm. 3 ve 4’te yönetim kurulunun, organın temsilcisi, bağımsız ve kurumsal temsilcilerinin kimliklerini ve bunlara ulaşılabilecek tüm iletişim bilgilerini ilan etmesine aksi takdirde kurumsal temsilcinin vekâlet toplayamayacağı belirtilmişti.

TTK mülga m. 428/3’te kurumsal temsilciliğin bir pay sahipliği girişimi olduğu; meslek ve herhangi bir karşılıkla yapılamayacağı belirtilmişti. Ayrıca kurumsal temsilci TBK m. 510’u ileri sürerek temsil ettiği pay sahiplerinden herhangi bir talepte bulunamayacağı da hüküm altına alınmıştı.

TTK mülga m. 428/4’te bildirgenin kurumsal temsilciye verilen talimat olduğu ifade edilmişti.

TTK mülga m. 428/5’te ise kurumsal temsilcinin kusurlu olarak bildirgesine veya kanuna aykırı hareket eden ya da hileli işlemler yapan kurumsal temsilci bu fiillerinin sonuçlarından dolayı TBK m. 506/1 ve 2 uyarınca sorumlu olurdu. Bu sorumluluğun kaldırılması veya sınırlandırılmasına ilişkin sözleşmeler geçersizlik yaptırımına tabi olacaktı.

TTK mülga m. 428/6’da organın temsilcisi, bağımsız temsilci ve TBK hükümlerine göre yetkilendirilen olağan temsilcilerin TTK m. 429 ve TTK mülga m. 431 hükümlerine tabi olmadığı ifade edilmişti.

B. TOPLU TEMSİLİN GETİRİLME AMAÇLARI

Toplu temsil türlerinin Türk Hukukuna kazandırılmasının birtakım nedenleri vardır. Şöyle ki; sermaye birikiminin artması nedeniyle gerekli

koşulları taşıyan anonim ortaklıkların halka açılması bu şirketlerin paylarının borsada işlem görmesi nedeniyle pay sahiplerinin sayısını arttırırken, genel kurul toplantılarına pay sahiplerinin ilgisini azaltmaktadır. Bunun sebebi bu ortaklıklarda pay sahipleri genellikle, ortaklığın işleyişiyle değil, daha çok elde edecekleri kâr payıyla ilgilenmektedirler.

Ayrıca, pay sahipleri genel kurula katılma maliyetleri (yol, konaklama gideri gibi), genel kurulda zaten etkili olamayacakları düşüncesi, buna ayıracak zamanlarının olmaması veya sağlık sorunları gibi sebeplerle genel kurula katılmak istemeyebilirler. Bunun sonucunda pay sahiplerinin genel kurul kararlarına dolayısıyla ortaklığın işleyişine, etki etme olasılıkları zayıfladığından; genel kurullara, büyük oranda paya sahip olmasa dahi etkin organize olmuş pay sahipleri katılarak istedikleri kararların alınmasını sağlayabilmişlerdir (Böckli, 2009: 1449; Ayan, 2012: 9). Dolayısıyla genel kurulda güç boşluğu doğmaktadır. Bu nedenle, toplu temsille bir taraftan pay sahipleri demokrasisi kurulmak istenmekteyken diğer taraftan güç boşluğu doğmasına engel olmak amaçlanmaktadır (Schaad, 2012: 828; Waidacher, 1997: 16-17; Çeker, 2000: 278; Tekinalp, 2015: 315; Kendigelen, 2016: 329; Karasu, 2013; 47; Ayan, 2012; 9; Songur, 2012: 7; Kaya, 2014: 68).

Güç boşluğu olgusu TTK Genel Gerekeçesi'nin 135. paragrafında *“güç boşluğunun büyüklüğü halka arz edilen pay senedi oranıyla doğru orantılıdır. Bu, gelecekte Türkiye'de güç boşluğunun önemli bir sorun olacağına işaret etmektedir”* şeklinde belirtildikten sonra güç boşluğu olgusunun çözümü için TTK'ya nelerin getirildiği *“(a) on-line oy kullanımıyla, (b) zorunlu web sitesine de işlev yükleyen talimata ilişkin hükümlerle ve (c) özellikle bağımsız temsilcilerle çözmeyi amaçlamaktadır. Yönetimin işaret ettiği organ temsilcisi karşısında yer alacak örgütlü bağımsız temsilcilerin, yönetim ve muhalefet düzenini oluşturarak pay sahipleri demokrasisine yardımcı olacakları düşünülmektedir”* olarak sırasıyla açıklanmıştır.

İşte, *“toplular temsil”* düzenlemesini gerektiren hukuksal ve ekonomik gelişmelerden dolayı, TTK'da toplu temsile (kurumsal temsil-kitlesele temsil) ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiştir. Toplu temsil, özellikle halka açık anonim ortaklıklar için düzenlenmiştir.

C. TOPLU TEMSİLİN KALDIRILMA NEDENLERİ

7099 sayılı Kanunun 23'üncü maddesi ile kaldırılan TTK m. 428, 430 ve 431 için gerekçede belirtilen sebepler şunlardır: TTK mülga m. 428 hükmünün gerekçesinde hükmün hedefinin payları borsada işlem gören ve çok sayıda ortağı bulunan halka açık anonim ortaklıklarda, ortağın haklarının korunması bakımından önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Ancak maddede herhangi bir ayırım yapılmadığından tüm anonim ortaklıklar maddede belirtilen zorunlulukları yerine getirmek durumundadırlar. Dolayısıyla hükmün uygulanması özellikle az sayıda pay sahibi olan şirketlerde sorun yaratmaktadır. Çünkü bu uygulama az

sayıda pay sahibi olan şirketler bakımından bir ihtiyaç olmadığı gibi, bu şirketlere mali külfet doğurmakta ve genel kurul toplantılarının gecikmesi ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Diğer yandan hükmün asıl fayda sağlayacağı HAAO'lar bakımından 6362 sayılı SerPKm. 30/4/ cüm. son nedeniyle uygulanmayacaktır. Bu nedenlerden dolayı da halka açık anonim ortaklıklarda uygulanması imkânı bulunmayan hükümler, uygulamada yaşanabilecek sorunların önüne geçilebilmesi amacıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

Genel gerekçede ise şirketlerde, organın temsilcisi, bağımsız temsilci ve kurumsal temsilciye ilişkin uygulamada yaşanan problemlerin önüne geçilmesi amacıyla TTK m. 428, 430 ve 431'in kaldırıldığı belirtilmiştir.

Söz konusu gerekçelere göre TTK'dan toplu temsilin kaldırılma nedenleri şu şekilde sıralanabilir: İlk sebep; hükümlerin asıl fayda göstereceği halka açık anonim ortaklıklarda maddenin uygulanması SerPK m. 30/4/son cümle nedeniyle istisna edildiğinden kaldırılması istenmiştir. Diğer sebep ise; şirketlerde uygulamada yaşanan problemlerin önüne geçilmesi amacıyla hükümlerin yürürlükten kaldırıldığı belirtilmiştir. Buna göre bu sebepler aşağıda ayrıntılı olarak değerlendirilmektedir.

D. TOPLU TEMSİLE İLİŞKİN TTK M. 428 HÜKMÜNÜN KALDIRILMA GEREKÇESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

TTK m. 428 hükmünün yürürlükten kaldırılma nedenlerinden biri de “Genel Kurul toplantısına katılım ve oy kullanma” kenar başlıklı SerPK m. 30/4/cüm. son hükmüdür. Şöyle ki; TTK'nın toplu temsile ilişkin düzenlemelerinin SerPK m. 30/4/cüm. son nedeniyle HAAO yönünden uygulanamamasından dolayı bu hükümlerin alanı da oldukça daralmıştır (Bahtiyar, Hamamcıoğlu, 2014: 69-70; Adıgüzel, 2018: 80). Dolayısıyla sermaye piyasası araçlarını halka arz eden veya pay sahibi sayısı herhangi bir şekilde 500'ü geçen anonim ortaklıklar halka açıklık statüsü kazandığından, TTK'nın toplu temsile ilişkin hükümleri ancak pay sahibi sayısı 500'ü geçmeyen ortaklıklarda uygulama imkânı bulacaktır.

Toplu temsile ilişkin hükümler özellikle pay sahibi sayısı fazla olan kapalı tipteki anonim şirketler ile HAAO'larda yaşanan güç boşluğunu gidermek amacıyla getirilmişti. Bununla birlikte, HAAO'larda TTK m. 428'in yerine SPK'nın II-30.1 sayılı Tebliğin “Vekâleten Oy Kullanılması ve Çağrı Yoluyla Vekâlet Toplanması Tebliği”nin üçüncü bölümünde “pay sahiplerinden çağrı yoluyla vekâlet toplamasına ilişkin esaslar” başlığı altında m. 11 ile 14 arasında TTK m. 428'deki toplu temsilci türlerinden biri olan kurumsal temsilci kavramına benzer çağrı yoluyla vekâlet toplayanlar ve sonrasında organın temsilcisi kavramına benzer yönetim temsilcisine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir (Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Tekten, 2017: 181-188). Dolayısıyla HAAO'lar için bir şekilde toplu temsilciye benzeyen düzenlemelerle genel

kurulda yaşanabilecek güç boşluğu gibi problemlerin önüne geçilmesi bir şekilde sağlanabilirken 7099 sayılı Kanun m. 23’le toplu temsilin kaldırılmasıyla birlikte pay sahibi sayısı 500’e yakın anonim şirketlerde de toplu temsile ilişkin kurallar uygulanmadığından bu tip şirketlerde söz konusu sorunlar devam edecektir. Bu nedenle toplu temsilcileri hükümde gösterilen sebebe dayanarak yürürlükten kaldırmak yerine, SerPK’nın ilgili hükümleri ile gerekli koordinasyon sağlanarak, bunların tüm ortaklıklar yönünden uygulanmasının yolu açılması daha yerinde olurdu.

Toplu temsile ilişkin hükümlerin kaldırılma nedeni olarak gösterilen diğer sebebi yani gerekçede ifade edilen “*uygulamada yaşanan problemleri*” izah etmemiz gerekmektedir. TTK mülga m. 428/1 uyarınca organın temsilcisini atamayan bir şirketin, ayrıca bağımsız temsilci tayin etmesi de zorunlu değildir. Ancak böyle bir durumda anonim şirketin kurumsal temsilciye yönelik ilanı yapıp yapmayacağı belirsizdi. İkinci fıkranın başlangıcındaki “*bundan başka*” vurgusu, sanki sadece ilk fıkranın uygulandığı olasılıklarda kurumsal temsilciye ilgili ikinci fıkra hükmünün devreye gireceği şeklinde bir izlenim yaratmaktaydı. Ne var ki gerekçedeki “*Şirketin bağımsız temsilci önerme zorunluluğundan kurtulmak amacı ile organın temsilcisini göstermesi mümkündür. Ancak, yönetim bu yola başvurursa bile maddenin üçüncü fıkrasındaki kurumsal temsilciler ortaya çıkabilir ve bildirge zorunluluğu gene söz konusu olabilir*” şeklindeki açıklamalar bu izlenimin aksine kurumsal temsilciye ilişkin düzenlemenin ilk fıkradan bağımsız olduğunu açıkça ortaya koymaktaydı. Buradaki problem de bu anda ortaya çıkmaktaydı. Şöyle ki; herhangi bir ayırım gözetilmeksizin tüm anonim ortaklıklar, genel kurul toplantılarından belirli bir süre önce kurumsal temsilciye yönelik hükmün gereklerini yerine getirmek zorundalardı.

Kendigelen, böyle bir zorunluluğun genel kurul toplantılarını geciktirme tehlikesinin yanı sıra özellikle payları büyük kitlelere yayılmamış anonim ortaklıklarda bir ihtiyaç olmadığını ve gereksiz bir mali kayba yol açacağını ifade etmiştir. Ayrıca gerekçeye dayanarak TTK mülga m. 428/2’de öngörülen merasime uyulmamasının bir iptal sebebi olarak kabul edildiğinden, bu hüküm özellikle küçük anonim ortaklıklarda pek de tahmin edilmeyen tehlikeli sonuçları beraberinde getirebileceğini söylemiştir (*Kendigelen*, 2016: 329).

Bu konuyla ilgili olarak, bu hükmün bu nedene dayanarak kaldırılması yerine kurumsal temsilciye ilişkin ilanın tüm anonim şirket tiplerinden ziyade söz konusu hükümde “*isteyen anonim şirketler*” şeklinde bir sınırlama getirilerek bu konudaki yaşanabilecek tüm olumsuzlukların ortadan kaldırılması sağlanabilir. Başka bir çözüm yöntemi olarak pay sahibi sayısı az olan şirketlerde söz konusu problemlerle karşılaşılmasını amacıyla kurumsal temsil sistemi için pay sahibi sayısının alt sınırının 51 şeklinde yapılması yolu da benimsenebilir. Üstelik bu yolun seçilmesiyle birlikte limited şirketlerde

kurumsal temsilin neden uygulanmadığı açık hale gelmiş olur (Eminoğlu, 2014: 82).

Fikrimizce toplu temsilciler yürürlükte kalsaydı, özellikle HAAO'lar veya pay sahibi sayısı 500'e yakın kapalı tip anonim şirketler gibi büyük kitlelerden oluşan anonim ortaklıklar da oldukça önemli bir role sahip olabilirdi. Şöyle ki; bu temsilciler sayesinde pay sahibi kendisini temsil etmesi için bireysel temsilciyi bulma konusunda bir arayış zahmetine girmeyecektir. Çünkü pay sahibi, hazır şirket tarafından önerilen organın temsilcisini atayabileceği gibi, yine şirketten tamamen bağımsız ve tarafsız olarak önerilen hali hazırda ki bağımsız temsilciyi de atayabilir. Pay sahibi bunların hiçbirine yetki vermek istemezse genel kurul çağrı ilanında belirtilen kurumsal temsilciye de yetki verebilir.

Her ne kadar hükmün kaldırılma gerekçesinde belirtilmese de şunu da ifade etmeliyiz ki; toplu temsilciler açısından TTK mülga m. 428/3'te belirtilen kurumsal temsilciliğin bir pay sahipliği girişimi olması nedeniyle meslek olarak ve ivaz karşılığı yürütülememesi de fikrimizce ayrı bir sorundur. Çünkü bu hüküm ne yazık ki bu temsilcilerin profesyonel şekilde çalışmasına ve yaptıkları masrafları isteyememesinin yanı sıra ücret almasına da müsaade etmediğinden bu temsilciliklere olan ilginin azalmasına neden olabilecek bir durumdur.

Sonuç olarak toplu temsil müessesini kaldırmak yerine uygulamaya engel olan hükmü yani SerPK m. 30/4/cüm. son'un kaldırılması, kurumsal temsilciye ilişkin ilanın tüm şirketler için değil de ihtiyari bir müessese haline getirilmesi ve kurumsal temsilcilere en azından yaptıkları masrafların ödenmesi ve ücretlerinin verilmesi şeklinde değişikliklerin yapılması daha yerinde olurdu. Üstelik toplu temsile ilişkin hükümler yürürlükten kaldırıldığı için pay sahipleri genel kurula çeşitli nedenlerden dolayı katılamazlarsa bireysel temsilciyi atamak için de bir arama zahmetine çeşitli nedenlerden dolayı girmek istemeyeceklerdir. Bu nedenle şirket genel kurullarında güç boşluğu sorunu devam edecektir.

II. BİLDİRGE VE BİLDİRİMİN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. BİLDİRGE

1. Genel Olarak

Toplu temsilcilerin bildirge hazırlayıp ilan etmeleri bildirge kenar başlıklı TTK mülga m. 430'da hüküm altına alınmıştı (TTK m. 430 hükmünün kenar başlığı "*Bildirge*" nin hükmün içeriğine uygun olarak "*İlan*" veya "*Duyuru*" olmasıyla ilgili görüşü için bkz. Moroğlu, 2016: 248). Şöyle ki; TTK mülga m. 428/1 ve 2'de öngörülen temsilciler, temsil belgelerinin içeriğini ve oylarını hangi yönde kullanacaklarını, radyo, televizyon, gazete veya diğer araçlarla ve gerekçeleriyle birlikte açıklamaları gerekmektedir.

Ayrıca TTK mülga m. 428/4'te, bildirgenin pay sahipleri tarafından kurumsal temsilciye verilmiş talimat yerine geçeceği düzenlenmişti. Bu hükümden geçen kurumsal temsilci ifadesi TTK mülga m. 428/4 gerekçesinden anlaşılacağı üzere organın temsilcisi, bağımsız temsilci ve kurumsal temsilciyi kapsar şekilde anlaşılmaktaydı. Bu nedenle, öğretilerde toplu temsilcilerin pay sahibinden bireysel talimat almalarının söz konusu olmadığı savunulmaktadır (Kendigelen, 2016: 327; Üçışık, Çelik, 2013: 298; Çamoğlu vd., 2014: 491; Tekinalp, 2015: 318; Songur, 2012; 129; Karamanlıoğlu, 2016: 439).

Bildirge için organın temsilcisi açısından yönetim kurulunun önerileri yönünde bildirgesini hazırladığı için, organın temsilcisi yönetim kurulunun talimatını yerine getirdiği söylenebilir. Bununla birlikte pay sahibinden organın temsilcisinin talimat alıp alamayacağı konusunda öğretilerde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir kısım yazarlara göre; İsviçre Hukukundaki organın temsilcisinin pay sahibinden de talimat alabileceği konusundaki tartışmanın [Böckli, organın temsilcisinin temsil edilenin talimatını da almakla yükümlü olduğu görüşündedir (Böckli, 2009: 1436); Benzer şekilde Schaad da, organın temsilcisinin pay sahibinden talimat almakla yükümlü olmamasını eleştirmektedir (Schaad, 2012: 831).] TTK mülga m. 428/4'teki açık hükmünden dolayı Türk Hukukunda yaşanılmayacağı ifade edilmiştir (Pulaşlı, 2018: 983; Tekinalp, 2015: 318). Aksi görüşteki *Kaya*, pay sahibinin temsilini genel olarak düzenleyen TTK m. 427/1 gerekçesinde talimatlara uyma yükümlülüğünün hem münferit hem de kitlesel temsile uygulanacağı bahsedildiğinden toplu temsilcilerden her birinin pay sahibinden talimat alabileceğini ileri sürmüştür. *Kaya*, ayrıca organın temsilcisini düzenleyen TTK mülga m. 428/1'de açıkça talimat alma yükümlülüğü düzenlenmemiş olsa da pay sahiplerinin oy haklarının hangi yönde kullanılacağına dair talimat verme haklarının bulunduğunu da ifade etmiştir. Bu nedenle ortaklık kendisiyle herhangi bir şekilde ilişki içinde bulunan birini önerirken, bu kişiye oy veya buna bağlı hakların nasıl kullanılacağı yönünde talimat verebilecekleri konusunda pay sahiplerini uyarması gerektiğini ancak herhangi bir talimatın bulunmaması halinde ortaklık yönetiminin talepleri doğrultusunda oy kullanılacağını hatırlatması gerektiğini belirtmiştir (*Kaya*, 2014: 71).

Bağımsız temsilciye talimat verilir verilmeyeceği konusunda *Tekinalp*, TTK mülga m. 428/4'e dayanarak bağımsız temsilciye kişisel talimat verilemeyeceğini belirtmiştir (*Tekinalp*, 2015: 319). *Pulaşlı*, yine TTK mülga m. 428/4'e dayanarak bağımsız temsilcinin talimatları bizzat talep etmeyeceğini, aksine ortaklık tarafından doldurulmuş olarak gönderilen talimat formlarını alarak oyunu sadece her gündem maddesiyle ilgili olarak "evet", "hayır" şeklinde kullanacağını ya da hiçbir şey söylemeyerek çekimser kalacağını ifade etmiştir (*Pulaşlı*, 2018: 982). *Kaya*, yönetim temsilcisinde olduğu gibi TTK mülga m. 428/4 ve m. 427/1'i birlikte değerlendirerek pay sahibi tarafından talimat verilmesi halinde bağımsız temsilcinin buna uymak zorunda olduğunu belirtmiştir (*Kaya*, 2014: 76).

Tekten, tüm toplu temsilcilerin bildirgesi kural olarak (TTK mülga m. 428/4) talimat yerine geçtiğinden bildirgedeki konuların içeriğiyle ilgili olarak pay sahipleri tarafından bu konuda talimat verilemeyeceken; bildirgenin kapsamadığı veya bildirgeyle çelişmeyen konularda talimat verilebileceği görülmüştür (Tekten, 2017: 235).

Toplu temsilcilerin hazırladıkları bildirelerin pay sahiplerinin talimatı yerine geçtiği göz önüne alındığında (TTK mülga m. 428/4); kural olarak toplu temsilciler bildirgenin aksine oy kullanmamalıdır. Bildirgeye aykırılık talimata aykırılık olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü bildirge kurumsal temsilcinin kendisine temsil yetkisi veren pay sahiplerine karşı taahhüdü, bir anlamda onların kendisine verdikleri talimatın ifadesidir. Dolayısıyla bildirgenin ihlali talimatın ihlalidir.

Toplu temsilcinin bildirgeye aykırı oy kullanması oyu geçersiz kılmaz. Temsilcinin bildirgesine/talimata aykırı oyu geçerli sayıldığı için, temsilci aracılığıyla genel kurula katılan pay sahipleri, genel kurul kararının iptali davası açamayacağı gibi yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası da açamazlar. Ancak temsil edilenin temsilciye karşı hakları saklıdır (TTK m. 427/1).

Bununla birlikte TTK mülga m. 428/5'te kusurlu olarak bildirgesine veya kanuna aykırı hareket eden veya hileli işlemler yapan toplu temsilciler bu fiil ve kararlarının sonuçlarından pay sahiplerine karşı şahsen ifa, sadakat ve özen göstermeye ilişkin TBK m. 506/1 ve 2 uyarınca sorumludur. Sorumluluğu kaldıran veya sınırlayan sözleşmeler geçersizdir.

2. Bildirgeye İlişkin TTK m. 430'un Yürürlükten Kaldırılmasının Değerlendirilmesi

"*Bildirge*" kenar başlıklı TTK mülga m. 430 hükmü TTK mülga m. 428/1 ve 2'de öngörülen temsilcilerin temsil belgelerinin içeriğini ve oylarını hangi yönde kullanacaklarını, radyo, televizyon, gazete veya diğer araçlarla ve gerekçeleriyle birlikte açıklamalarına ilişkin hükümdür.

TTK mülga m. 428/1 ve 2'de öngörülen temsilcilerin yürürlükten kaldırılması nedeniyle bu hükümle bağlantılı olan TTK mülga m. 430'un yürürlükte kalması anlamsız olacaktı. Bu nedenle toplu temsilcilerle bağlantılı olan bu hükmün yürürlükten kaldırılması yerindedir.

B. BİLDİRİM

1. Genel Olarak

Bildirim kenar başlıklı TTK mülga m. 431/1'e göre organın temsilcisi, bağımsız temsilci ve kurumsal temsilci ile tevdi eden temsilcileri, kendileri tarafından temsil olunacak payların sayılarını, çeşitlerini, itibarî değerlerini ve gruplarını şirkete bildirmeliydi. Bu bildirimde, Sermaye Piyasası Kanununun 10/A maddesi uyarınca kayden izlenen paylarla ilgili olarak bu Kanunun 417'nci

maddesinin beşinci fıkrasındaki tebliğ hükümleri de uygulanırdı. Bildirimde bulunulmaması halinde, o genel kurulda alınan kararlar, genel kurula yetkisiz katılmaya dair hükümler çerçevesinde iptal edilebilirdi.

TTK mülga m. 431/2 hükmüne göre; toplantı başkanı yapılan bu bildirimleri açıklamalıydı. Eğer bir pay sahibinin istemine rağmen toplantı başkanı açıklamayı yapmamışsa her pay sahibinin şirkete karşı açacağı dava ile genel kurul kararlarının iptali istenebilirdi.

Görülebileceği üzere bu hükmün ilk fıkrası toplu ve tevdi eden temsilcilerinin bildirimde bulunulmaması ikinci fıkrası ise bildirimlerinin açıklanmaması şeklinde bir ayrıma gidildiğinden konu bu ayrıma göre açıklandıktan sonra bu hükmün kaldırılmasının değerlendirilmesine girilecektir.

2. Toplu ve Tevdi Eden Temsilcilerinin Bildirimde Bulunmaması

Toplu ve tevdi eden temsilciler kendileri tarafından temsil olunacak paylarla ilgili bildirimde bulunmamaları halinde o genel kurulda alınan kararlar iptal sebebiydi. Burada TTK mülga m. 431/1'e göre genel kurul kararının meydana gelişine ilgili bir ihlal vardı. İhlal, genel kurula yetkisiz katılmaya denk tutulmuştu. Dolayısıyla kararın TTK m. 446/1/b'de sözü geçen "*genel kurula katılma yetkisi bulunmayan kişilerin veya temsilcilerin toplantıya katılıp oy kullanmaları*" çerçevesinde iptali öngörülmüştü.

Kanunda dikkat edilebileceği üzere bildirimde bulunulmaması konusunda bir düzenleme getirilmişken bildirim yapılmış ama bildirim gerçeği yansıtmaması halinde bunun yaptırımına değinilmemişti [Bildirim gerçeği yansıtmaması hali bildirim yapılmamasına eş tutularak alınan genel kurul kararları iptal edilmesi gerektiği görüşü için bkz. İsviçre Hukukunda Schaad, 2012: 850; Türk Hukukunda Ayan, 2012: 36].

Öğretide *Moroğlu*, bu yaptırımın ağır ve gereksiz olduğunu, bildirimde bulunulmaması durumunda genel kurula katılmama yönünde bir yaptırımın uygulanmasının yeterli olacağını ve ayrıca bildirim yapmadan genel kurul toplantısına katılan temsilcinin zaten genel hükümlere göre iptal davasına neden olabileceğini ifade etmiştir. Üstelik bildirimde bulunmamak suretiyle iptal nedeni yaratmak isteyenler, bildirimde bulunmamanın iptal nedeni olmasını kötüye kullanabileceğini de belirtmiştir. *Moroğlu*, TTK m. 431/1'in ilk cümlesine "... bildirirler" sözcüğünden sonra gelmek üzere "*ve genel kurula giriş kartı talep ederler*" ibaresinin eklenmesi ve ayrıca "*bildirim yapılması temsilcilerin genel kurula katılabilmelerinin ön koşuludur*" hükmüne yer verilmesi yönünde bir çözüm önerisi sunmuştur (*Moroğlu*, 2016: 249). *Bilgili/Demirkapı*, hazır bulunanlar listesinde yapılacak basit bir inceleme ile ortaya çıkartılabilecek bir hususun ortaklığa veya genel kurulda talep eden pay sahibine bildirilmemesini, bu şekilde genel kurul kararının iptaline kadar varan yaptırımlara bağlamanın abartılı olduğunu belirtmiştir (*Bilgili, Demirkapı*, 2013: 330). *Memiş, Turan*, bildirim yapılmamasının usulü bir eksiklik olduğunu ve

bunun bir iptal nedeni teşkil etmemesini hatta sonradan yapılacak bildirimlerin iptal davası açmasına engel teşkil edeceğini ifade etmiştir (Memiş, Turan, 2017: s. 103). *Karamanlioğlu*, hükme yöneltilen eleştirileri yerinde bulup kötüniyetli olarak veya unutkanlık eseri bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen toplu temsilci veya tevdi eden temsilcisinin bu davranışının, genel kurul toplantısında alınan tüm kararların geçerliliğini etkileyeceği ve işlem güvenliği ilkesini zedeleyeceğini ileri sürmüştür (Karamanlioğlu, 2016: 513).

İsviçre Hukuku doktrininde yetkisiz katılımın genel kurul kararlarının alınmasında etkili olduğu ispatlanırsa iptal edilebilirlik yaptırımına gidilmesi gerektiği görüşü belirtilmiştir (Böckli, 2009: 1447). Türk Hukukunda söz konusu paylara ilişkin oyların genel kurul kararına etkili olmadığını ileri sürme olanağının tanınmasının menfaatler dengesine uygun olacağı yönünde görüş çoğunluktadır (Moroğlu, 2017: 373; Üçışık, Çelik, 2013: 300-301; Ayan, 2012: 36; Karamanlioğlu, 2016: 513-514; Pulaşlı, 2018: 977; Tekten, 2017: 259-260).

3.Toplu ve Tevdi Eden Temsilcilerinin Bildirimlerinin Açıklanmaması

TTK mülga m. 431/2, birinci fıkra uyarınca söz konusu temsilci(ler) tarafından ortaklığa yapılan bildirimlerin genel kurul toplantısı başkanı tarafından pay sahiplerine açıklanması düzenlenmekteydi. Bu açıklama, pay sahiplerinin herhangi bir talebi olmaksızın kendiliğinden veya bir pay sahibinin talebi üzerine yapılabilirdi.

TTK mülga m. 431/2/ikinci cümlesine göre, bir pay sahibinin istemine rağmen toplantı başkanı açıklamayı yapmamışsa her pay sahibi ortaklığa karşı açacağı dava ile genel kurul kararlarının iptalini isteyebilirdi. Görüleceği üzere hükümde, birinci fıkranın aksine iptal sebebi somutlaştırılmamıştır. Burada birinci fıkrada olduğu gibi hukuka aykırılık genel kurul kararının içeriğinde (konusu) değil meydana gelişle (usulle) ilgilidir. Hal böyle olunca bu ihlalin karara etkisi de önem taşımaktadır. Bu durum karşısında ortada birinci fıkrada olduğu gibi nicelik açısından hukuka aykırılık mı (genel kurula yetkisiz katılma) yoksa nitelik açısından (keyfiyet) açısından hukuka aykırılık mı bulunduğu konusu cevaplandırılmamıştır. İsviçre Hukukunda menfaatler dengesi ve hükümlerin amaçları dikkate alındığında yaptırımları bakımından iki fıkra arasında fark gözetilmemesi gerektiği, dolayısıyla ikinci fıkranın ikinci cümlesinde de nicelik açısından hukuka aykırılık bulunduğu, bu yüzden burada da genel kurula yetkisiz katılmaya dair hükümler çerçevesinde iptalin söz konusu olacağı görüşü ileri sürülmüştür (Böckli, 2009: 1448).

Yine “*Temsilcinin bildirimlerini açıklaması*” kenar başlıklı AŞ GK Yön (Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik) m. 24/1’de toplantı gündeminin görüşülmesine başlanmadan önce, temsilcilerin, temsil edecekleri kişilerin payları ile ilgili ortaklığa yaptıkları

bildirimlerin, TTK mülga m. 431 uyarınca, doğrudan veya pay sahiplerinin talebi üzerine toplantı başkanı tarafından açıklanacağı; bu açıklamanın yapılmamasının tek başına genel kurulda karar alınmasını engellemeyeceği, ancak bu hususun tutanağa yazılmasının zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır.

Söz konusu hükümler değerlendirildiğinde; Kanun ve Yönetmelik arasında bir uyumsuzluk vardır. Şöyle ki, Kanun'a göre, söz konusu temsilcilerin bildirimleri genel kurulda toplantı başkanı tarafından açıklanmalıdır. Eğer bir pay sahibinin talebine rağmen, toplantı başkanı bu bildirimleri açıklamazsa her pay sahibi alınan genel kurul kararlarının iptalini dava edebilir (İsviçre Hukukunda da benzer yaptırım için bkz. Böckli, 2009: 1447; Schaad, 2012: 851). Yönetmelik hükmünde ise bildirim açıklanmamasının tek başına genel kurulda karar alınmasını engellemeyeceği ve genel kurulda alınacak kararların iptal edilmeyeceği; bu hususun sadece tutanağa geçirilmesinin yeterli olduğu düzenlenmiştir. Görüleceği üzere Kanun ve Yönetmelik hükümleri birbiriyle çelişmektedir. Kanundaki yaptırımın ağır olması sebebiyle Yönetmelik düzenlemesi daha uygundur. Çünkü *Moroğlu*'nun da ifade ettiği üzere, bildirim "toplantı başkanının açıklamasına" gerek olmadığı çünkü "toplantı başkanın genel kurula açıklama yapması" hükmünden beklenen yarar "hazır bulunanlar listesindeki" açıklamalarla da sağlanabilecektir (Moroğlu, 2016: 249).

TTK mülga m. 431/2'de toplantı başkanının açıklama yapmamasında ihmali mi yoksa kasıt mı aranacağı hükümde açıklanmamıştı. TTK mülga m. 431/2 gerekçesinde başkanın ihmali nedeniyle kararların iptal edilmemesi gerektiği, ancak açıklamamanın kasta dönüşmesiyle birlikte alınan kararların iptal edilmesi gerektiği belirtilmişti. Öğretide de *Ayan*, iptal davasının açılabilmesi için sadece "başkanın kasıtlı davranması" durumunun dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (Ayan, 2012: 36).

Pay sahibinin bildirim açıklanması talebinin ne zamana kadar yapılacağı TTK'da düzenlenmemiştir. Bu konuda öğretide birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. *Kendigelen*, en geç genel kurul toplantısının başlama anına kadar bildirim açıklama yükümlülüğünün yerine getirilebileceğini ifade etmiştir (Kendigelen, 2016: 333). *Pulaşlı*, genel kurul toplantısının sona ermesine kadar bildirim açıklama yükümlülüğünün yerine getirilebileceği görüşündedir (Pulaşlı, 2018: 977). *Ayan*, en geç kararların oylanmasına geçilmeden önce açıklanması gerektiğini savunmaktadır (Ayan, 2012: 36). Tekten, AŞ GK Yön m. 24/1'de toplantı gündeminin görüşülmesine başlamadan önce bildirimlerin açıklanmasına hükmedildiğinden, bildirim açıklanması talebinin en geç gündeme görüşülmesine başlamadan önce yapılması gerektiğini belirtmiştir (Tekten, 2017: 262). İsviçre Hukukunda *Böckli*, en azından toplantı başlarken ya da en geç genel kurul toplantısının kapanışından önce bildirim yapılmasının açık bir şekilde talep edilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Böckli, 2009: 1447).

Bir pay sahibinin istemine rağmen toplantı başkanı açıklamayı yapmamışsa, her pay sahibinin ortaklığa karşı açacağı dava ile genel kurul kararlarının iptalini isteyebileceği TTK mülga m 431/2/cüm. 2’de hüküm altına alınmıştı. Ancak burada açılacak iptal davası konusunda, TTK mülga m. 431/1/son cümledeki gibi yetkisiz katılmaya dair hükümler çerçevesinde iptal edilip edilemeyeceği ve iptali istenen kararların “*etkili*” olma kriterinin aranıp aranmayacağı belirtilmemişti. *Bilgili, Demirkapı*, iptal davası bakımından genel ilke olan yetkisiz katılımın karara etkili olması şartının başkanın bildirimini açıklamamasında da dikkate alınmasının doğru olacağını ifade etmişlerdir (Bilgili, Demirkapı, 2013: 330). İsviçre Hukuku doktrininde, toplantı başkanının açıklamayı kendiliğinden veya bir pay sahibinin talebi üzerine yapmaması nedeniyle iptal davası açılmışsa, bu durumda mahkemenin ancak hukuka aykırılığın ağır olması halinde genel kurul kararını iptal etmesi gerektiği belirtilmiştir (Schaad, 2012: 851; Böckli, 2009: 1441). Ayrıca İsviçre Hukuku doktrininde, söz konusu oyların alınan genel kurul kararlarının oluşmasında etkisinin olmadığına ilişkin uygun illiyet bağının eksikliğini ileri sürme olanağının tanınıp tanınmayacağı tartışmalıdır. İsviçre Yasa Gerekçesi olan Botschaft’ta bu konuda İsvBK m. 691/3’teki sınırlamanın (toplantıya yetkisiz katılanların karara etkisi bulunmadığını şirketin ispat etme olanağının), uygulanmayacağı belirtilmektedir. Botschaft’taki bu ifadenin İsviçre yasa koyucusunun gerçek düşüncesi olup olmadığı doktrinde fikir ayrılıklarına neden olmuştur. Bu konuda Schaad, bunun yasa koyucunun açık bir düşüncesi olduğunu ileri sürmüştür (Schaad, 2012: 851). Böckli, Schaad’ın fikrinin yerinde olmadığını ve bu düşüncenin sadece Federal Konseye ait olduğunu ve hiçbir zaman yasa koyucunun bağlayıcı nitelikte böyle bir düşüncesinin olmadığını belirtmiştir (Böckli, 2009: 1448). Dolayısıyla *Böckli*, ortaklığın söz konusu paylara ilişkin oyların karara etkili olmadığını ispat etmesi halinde, iptal davasının reddedilmesi gerektiğini ifade etmiştir (bkz. Böckli, 2009: 1447). Türk Hukukunda *Pulaşlı*, bu görüşün yerinde olduğunu belirtmiştir (Pulaşlı, 2018: 977). Ayrıca İsviçre Hukukunda bunun dışında, küçük eksiklerin ve karara etkili olmayan yanlış hesaplamaların mevcut olması halinde “*orantılılık ilkesi*” uyarınca genel kurul kararlarının iptaline hükmedilmemesi gerektiği de belirtilmiştir (Schaad, 2012: 851; Böckli, 2009: 1448).

TTK mülga m. 431 hükmünde, toplu temsilcilerin veya tevdi eden temsilcilerinin, oylarının iptali istenilen kararlara veya yapılan seçime etkili olup olmadığı hususunda ortaklığa savunma olanağının tanınıp tanınmayacağı açık değildir. İsviçre Hukukunda *Böckli*, bu konuda yasal bir düzenleme olmamasına rağmen ortaklığa savunma hakkının tanınması gerektiğini belirtmiştir (Böckli, 2009: 1447).

Toplantı başkanı kendiliğinden ya da pay sahibinin talep etmesine bağlı olarak bildirim açıklanmış ancak bildirim “*gerçeği yansıtmıyorsa*” yani “*yanlış*” açıklanırsa, buna ilişkin sonucun ne olacağı Kanunda düzenlenmemiştir. İsviçre Hukukunda *Schaad*, mahkemenin bu konuda ancak hukuka aykırılığın

ağır olması halinde yani “*orantılılık ilkesini*” dikkate alarak genel kurul kararının iptal edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Schaad, 2012, 851).

4. Bildirime İlişkin TTK Mülga m. 431’in Kaldırılmasının Değerlendirilmesi

Organın temsilcisi, bağımsız temsilci ve kurumsal temsilci yürürlükten kaldırıldığı için bildirim yapmalarına ilişkin hükme de ihtiyaç bulunmamaktadır. Ancak hükümde ifade edilen tevdi eden temsilcisi halen yürürlüktedir.

TTK mülga m. 431 yürürlükten kaldırıldığı için tevdi eden temsilcisinin bildirim yükümlülüğü de bulunmayacaktır. Zaten öğretilerde bildirim yapılmaması veya bildirim toplantı başkanı tarafından açıklanmaması halinde genel kurul kararlarının iptal edilmesi yaptırım ağır olduğu için eleştirilmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Tekten, 2017: 258-263). Bu nedenle hükmün tevdi eden temsilcisi açısından da kaldırılması isabetli olmuştur.

Sonuç olarak hükmün yürürlükten kaldırılmasıyla beraber tevdi eden temsilcisi kendileri tarafından temsil olunacak payların sayılarını, çeşitlerini, itibarî değerlerini ve gruplarını şirkete bildirmelerine gerek yoktur. Bu durumda tevdi eden temsilcisi olağan temsilci gibi şirkete bildirim yapmadan genel kurula katılabilecektir. Tevdi eden temsilcisinin bildirimde bulunmaması ya da bildirimlerinin açıklanmaması sebeplerine dayanılarak söz konusu genel kurulda alınan kararlar da iptal edilemeyecektir.

III. 7099 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİĞİ SONRASI PAY SAHİBİNİN İRADİ TEMSİLİ

A. GENEL OLARAK

7099 sayılı Kanunla toplu temsile ilişkin hükümlerin kaldırılması sonucunda pay sahibinin iradi temsili sadece bireysel temsil yani olağan temsilci ve tevdi eden temsilcisi yoluyla mümkündür. Buna göre pay sahibinin temsilinin son hali aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

B. OLAĞAN TEMSİLCİ

Olağan temsilci, bireysel temsil türlerinden biri olup, tevdi eden temsilcisi dışında, pay sahibini genel kurulda temsil etmesi için TBK m. 40, TTK m. 425 ve m. 427 hükümlerine göre pay sahibi tarafından atanan doğrudan temsilciye denir. Olağan temsilci genel hükümler (TBK) anlamındaki temsilci olup, bu terim TTK’da açıkça yer almasa da doktrinde kullanılmaktadır (Tekinalp, 2015: 316; Ayan, 2012: 9). Olağan temsilci kavramı için öğretilerde “*BK anlamında temsilci*”, “*adi temsilci*”, “*iradi temsil*” veya sadece “*bireysel temsil*” terimleri de kullanılmaktadır (bkz. Çeker, 2000: 264; Tekinalp, 2015: 316; Pulaşlı, 2016: 375; Eminoğlu, 2014: 73; Karamanlıoğlu, 2016: 98 Bilgili, Demirkapı, 2013: 321).

Olağan temsilci fiziki şekilde yapılan genel kurula katılabileceği gibi elektronik ortamda yapılan genel kurula da katılabilir. AŞ-ElekOrtGKYön (Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik) m. 7/1’de, genel kurula elektronik ortamda şahsen veya temsilcileri aracılığıyla katılmak isteyen hak sahipleri bu tercihlerini elektronik genel kurul sisteminden bildirmek zorunda oldukları belirtilmiştir (Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Bahtiyar, 2014: 128-129; Tekten, 2017: 107 vd.).

Öğretide, bir görüşe göre TBK m. 40, TTK m. 425 ve 427 hükümleri dikkate alındığında pay sahibinin temsilcisinin gerçek veya tüzel kişi olabileceğini ifade edenler olduğu gibi (Kaya, 2014; 57; Karamanlioğlu, 2016; 196-197) temsilcinin muhakkak gerçek kişi olması gerektiğini ifade edenler de bulunmaktadır (Tekinalp, 2015: 316; Bilgili, Demirkapı, 2013: 321; Çamoğlu vd., 2014: 489; Üçışık, Çelik, 2013: 293).

Temsilcinin tam ehliyetli olup olmadığı konusunda ise yine birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Hâkim olan görüşe göre, temsilcinin ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir [von Tuhr/Peter, s. 391; Gauch/Schlupe, I, N. 1340; von Büren, s. 162; Engel, s. 395; Bucher, s. 618, N. 66; Watter, Art, 32, N. 21 (Eren, 2017: 438, dn. 48’den naklen alıntı); Kocayusufpaşaoğlu vd., 2014: 654; Bilgili, Demirkapı, 2013: 321; İnceoğlu, 2009: 135; Kaya, 2014: 57]. Çünkü temsil yoluyla yapılan bir sözleşmede temsilcinin kendisi değil, temsil edilen borç altına girmektedir (İnceoğlu, 2009: 135; Bilgili, Demirkapı, 2013: 321). Dolayısıyla sınırlı ehliyetsiz bir kimseye temsil yetkisi vermekle temsil edilen bunun getirebileceği riskleri de üstlenmiş olmaktadır. Bu nedenle TMK m. 16’ya göre ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlı, bizzat borç altına girmediği için temsilci sıfatıyla borç sözleşmeleri yapabilir. Azınlıkta kalan görüşe göre ise, temsilci tam fiil ehliyetine sahip olmalıdır [Keller, Schöbi, s. 65 (Eren, 2017: 438, dn. 51’den naklen alıntı); İnceoğlu, 2009: 135; Tekinalp, 2015: 316; Çamoğlu vd., 2014: 489; Üçışık, Çelik, 2013: 293]. Fikrimizce, pay sahibini temsil eden olağan temsilci pay sahibinin talimatları doğrultusunda genel kurula katıldığından ve bu katılımın sonucunda kendisini borç altına sokan bir işlem doğmadığından sadece ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir.

TTK m. 427/1 gerekçesi, AŞ GK Yön m. 21/2 ve AŞ GK Yön Ek-3’ten anlaşılacağı üzere pay sahibi ile temsilcisi arasındaki iç ilişkinin hukuki niteliği vekâlet sözleşmesidir.

Senede bağlanmamış paylardan, nama yazılı pay senetlerinden ve ilmühaberlerden doğan pay sahipliği hakları, pay defterinde kayıtlı bulunan pay sahibi veya pay sahibince, yazılı olarak yetkilendirilmiş kişi tarafından kullanılır (TTK m. 426/1). Hükmün lafzından çıkan sonuç, pay defterindeki kayıtlar açıklayıcı nitelikte olduğundan pay defterine kaydedilmediği sürece ya da yanlış kaydedilmesi sebebiyle hak sahipleri genel kurula katılamayacaktır (Dağ, 1996: 188; Yiğit, 2005: 33; Turanboy, 1996: 430; Narbay, 2003: 209-210; Çonkar, 2009: 129). Bu nedenle şekli pay defteri kaydı olmaksızın yetki ispatına izin

verilmediğinden, pay defterine kaydı olmayan kanuni temsilciyle (veli, vasi, kayyım vs.) temsilcinin alt temsilcisi gibi kişiler tarafından pay sahipliği hakları yine kullanılamayacaktır (Böckli, 2009: 1383; Schaad, 2012: 816). Öyleyse temsilcinin pay defterinde kayıtlı olan pay sahibi (TTK m. 426/1) tarafından “yazılı belge” ile yetkilendirilmesi yeterlidir.

Hamiline yazılı pay senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden kimse, şirkete karşı pay sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkilidir (TTK m. 426/2). Hamiline yazılı pay senedinin zilyedi olan kimse, pay sahipleri genel kurul toplantı gününden en geç bir gün önce, bu senetlere zilyet olduklarını ispatlayarak giriş kartı almak ve bunu ibraz etmek suretiyle genel kurul toplantısına katılabilirler (TTK m. 415/3; AŞ GK Yön m. 18/3). Moroğlu, TTK m. 426/2’de “Merkezi Kayıt Kuruluşu kayıtları ile pay sahipliğinin belirlenmesine” yer verilmemiş olmasını önemli bir eksiklik olarak görmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi için TTK m. 426/2’nin “pay sahipliğini Merkezi Kayıt Kuruluşu kayıtlarıyla ve hamiline yazılı pay senedinin zilyedi olarak kanıtlayan kimse, şirkete karşı pay sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkilidir” şeklinde olması gerektiğini belirtmiştir (Moroğlu, 2016: 246). Moroğlu’nun bu fikrine katılmamaktayız. Çünkü hisse senetleri borsada işlem gören halka açık anonim ortaklıklarda oy hakkının pay sahibi tarafından bizzat kullanılması, hisse senetlerinin kaydileştirilmesi nedeniyle kapalı tip anonim ortaklıklara nazaran farklıdır. SerPK m. 3/2, 13 ve 81 hükümlerine göre sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklar; özel hukuk tüzel kişiliğini sahip bir MKK tarafından kayden izlendiğinden bu konuda sermaye piyasası araçlarının nama veya hamiline yazılı hesaplardaki kayıt esasları ile kayıtların nasıl tutulacağı ve kayıtların tutulmasında yapılacak işlemlere ilişkin usul ve esaslar Kurul’un Seri: IV, No:28 sayılı Tebliği ile düzenlenmiştir.

TTK m. 427/1’de talimata uyma yükümlülüğü ve buna uyulmaması halinde kullanılan oyun geçersiz olmayacağı belirtilmiştir. Ancak talimata aykırılık halinde pay sahibinin temsilciye hakları saklı tutulmuştur.

Olağan temsilcinin temsil yetkisinin geri alınması, temsilcinin istifa etmesi, ölümü, ehliyetsizliği veya iflasının yanı sıra pay sahibinin ölümü, ehliyetsizliği veya iflası hallerinden birinde temsil yetkisi sona erebilir. Bunun yanı sıra temsil yetki süresinin sona ermesi, pay sahibi ile temsilci arasındaki temel ilişkinin sona ermesi, pay sahipliği sıfatının kaybedilmesi durumlarında da kural olarak temsil yetkisi sona erer (Olağan temsilci hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Tekten, 2017: 88-114).

C. TEVDİ EDEN TEMSİLCİSİ

Tevdi eden temsilcisi, TTK’nın genel kurula ilişkin dördüncü bölümünün pay sahibinin temsiline ilişkin kısım başlığının altında “c) *Tevdi eden temsilcisi*” kenar başlıklı TTK m. 429’da tek maddede düzenlenmiştir. Ayrıca AŞ GK Yön’nin “*Tevdi Eden Temsilciliğine İlişkin Usul ve Esaslar*”

başlıklı beşinci bölümünde m. 44 ve 47 arasında dört madde de düzenlenmiştir (Tevdi eden temsilcisi kavramı, temsilci olabilecek kişiler, yetkilendirme şekli gibi ayrıntılı açıklamalar için bkz. Bulut, 2014: 47-54).

Tevdi eden temsilcisini yetkilendirme, fiziki ortamda yapılan genel kurul için olabileceği gibi elektronik katılmalı genel kurul için de yapılabilir (AŞ GK Yön m. 45/1).

Tevdi eden temsilcisi, kendisine tevdi edilmiş bulunan pay ve pay senetlerinden doğan katılma ve oy haklarını tevdi eden adına kullanma yetkisini sahipse, nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda talimat almak için, her genel kurul toplantısından önce tevdi edene başvurmak zorundadır (TTK m. 429/1; AŞ GK Yön m. 46/1). Tevdi eden temsilcisinin zamanında talep etmesine rağmen herhangi bir nedenle talimat alınamamışsa veya bu talimatlar tevdi eden temsilcisine zamanında ulaşmazsa “*talimat yokluğu*” nedeniyle tevdi eden temsilcisinin genel kurula katılıp katılamayacağını katılabilirse oyunu ne şekilde kullanacağı TTK m. 429/2 ve AŞ GK Yön m. 45/2’de “*zamanında istenmiş olup da talimat alınamamışsa, tevdi edilen kişi, katılma ve oy haklarını, tevdi edenin genel talimatı uyarınca kullanır; böyle bir talimatın yokluğu halinde oy, yönetim kurulunun yaptığı öneriler yönünde verilir*” açıkça ifade edilmiştir.

Tevdi eden, katılma ve oy hakkının nasıl kullanılacağına ilişkin talimatlarını, her bir gündem maddesi için ayrı ayrı olmak kaydıyla kabul veya red şeklinde belirtmek suretiyle tevdi edilene bildirir. Bu bildirim asgari olarak Ek-7’de yer alan örnek talimat bildirim formundaki bilgileri ihtiva etmek kaydıyla, taraflar arasında mutabık kalınan iletişim araçlarıyla yapılabilir (AŞ GK Yön m. 47/1).

Tevdi eden temsilcisinin temsil yetkisinin geri alınması, istifa etmesi, ölümü, ehliyetsizliği veya iflası ile pay sahibinin ölümü, ehliyetsizliği veya iflası durumlarında kural olarak temsil yetkisi sona erer. Bunun yanı sıra temsil yetki süresinin sona ermesi, pay sahibi ile temsilci arasındaki temel ilişkinin sona ermesi ile pay sahipliği sıfatının kaybedilmesi hallerinde de temsil ilişkisi kural olarak sona erer (Tevdi eden temsilcisi konusunda ayrıntılı açıklamalar için bkz. Tekten, 2017: 114-130).

SONUÇ

Anonim şirket genel kurullarına pay sahibi hastalığı, başka işlerinin olması, katılmak istememesi gibi sebeplerden dolayı genel kurul toplantılarına katılmazsa; pay sahibinin temsilci yoluyla genel kurula katılma seçeneği de vardır. Bu konuda 6102 sayılı TTK’da pay sahibinin temsiliyle ilgili birtakım yenilikler ve kolaylıklar getirilmiştir. Mesela; pay sahiplerine bireysel ya da toplu temsil biçimleriyle temsil edilmesi imkânı sağlanmıştır. Bununla birlikte, TTK m. 425/1 hükmüne göre temsilcinin pay sahibi olmasını öngören esas sözleşme hükmünün geçersiz olacağı kuralı ile pay sahibinin temsilci ile genel kurula katılımı kolaylaştırılmıştır.

10.03.2018 tarihinde yürürlüğe giren 7099 sayılı Kanunla TTK'da birtakım konularda değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan biri de anonim şirket genel kurullarında pay sahibinin temsilidir. Söz konusu Kanunun 22'nci maddesi ile toplu temsile ilişkin kurallar yürürlükten kaldırılmıştır. Buna göre kapalı tip anonim şirketlerde pay sahibi artık genel kurullara sadece bireysel temsil olarak adlandırdığımız olağan temsilci veya tevdi eden temsilcisi aracılığıyla katılabilecektir. Çalışmamızda 7099 sayılı Kanunla TTK'dan kaldırılan toplu temsil, bildirim ve bildirgeye ilişkin hükümlerin değerlendirilmesi ve bu değişiklikler sonucunda pay sahibinin temsilinin son durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna göre elde ettiğimiz bulguları şu şekilde sıralayabiliriz:

- 7099 sayılı Kanun m. 23'le toplu temsile ilişkin TTK m. 428 hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlükten kaldırılma gerekçeleri olarak; hükmün asıl fayda sağlayacağı HAAO bakımından 6362 sayılı SerPK m. 30/4/cüm. son nedeniyle uygulanamaması ve uygulamada diğer anonim şirketler bakımından yaşanabilecek sorunların önüne geçilebilmesi gösterilmiştir. Ancak toplu temsilin genel kurulda yaşanan güç boşluğu için getirildiği dikkate alındığında bu konuda en çok sorun yaşayan HAAO ve halka açık olmayıp da pay sahibi sayısı 500'e yakın anonim şirketler de toplu temsil oldukça önemli bir role sahip olacaktı. HAAO'larda TTK mülga m. 428'in yerine SPK'nın II-30.1 sayılı "*Vekâleten Oy Kullanılması ve Çağrı Yoluyla Vekâlet Toplanması Tebliği*"nin üçüncü bölümünde "*pay sahiplerinden çağrı yoluyla vekâlet toplamasına ilişkin esaslar*" başlığı altında m. 11 ile 14 arasında TTK mülga m. 428'deki toplu temsilci türlerinden biri olan "*kurumsal temsilci*" kavramına benzer "*çağrı yoluyla vekâlet toplayanlar*" ve sonrasında "*organın temsilcisi*" kavramına benzer "*yönetim temsilcisi*"ne ilişkin düzenlemelere yer verildiğinden bu konudaki ihtiyaca bu temsilciler bir nebze de olsa yardım edecektir. Ancak pay sahibi sayısı 500'e yakın kapalı tipteki anonim şirketlerde bu hükümler uygulanmayacağından bu şirketlerde güç boşluğu sorunu gibi problemler devam edecektir. Bu nedenle, toplu temsile ilişkin kurulların 7099 sayılı Kanunda; SerPK m. 30/4/cüm. son gerekçe gösterilerek kaldırılması yerine bu hükümlerin isteyen şirketler tarafından uygulanabilmesi için SerPK m. 30/4/cüm. son yürürlükten kaldırılması TTK'nın ana Kanun olması açısından daha yerinde olacaktır.

-Toplu temsilin kaldırılma nedeni olarak gösterilen "*diğer anonim şirketler bakımından yaşanabilecek sorunların önüne geçilebilmesi*" ile ilgili olarak öncelikle sorunun ne olduğu tespiti yapılmalıdır. Buradaki söz edilen problem; TTK mülga m. 428/2'de ifade edilen kurumsal temsilciye ilişkin ilanın tüm şirketler tarafından yapılmasının zorunlu olması nedeniyle genel kurul toplantılarının zaman bakımından gecikmesine ve mali külfete neden oluyordu. Fikrimizce bu nedene dayanarak söz konusu hükmü kaldırmak yerine kurumsal temsilciye ilişkin ilanın tüm anonim şirket tiplerinden ziyade "*isteyen anonim şirketler*" şeklinde bir sınırlama getirilerek bu konudaki sorunların önüne geçilmesi sağlanabilir. Bu konuda başka bir çözüm yöntemi olarak; az pay

sahipli şirketlerde söz konusu problemlerin yaşanmaması için bu temsilcilerin uygulanacağı şirketler bakımından pay sahibi alt sayı sınırlaması getirilebilir. Bunun yanı sıra bu temsilcilere ilişkin ilan konusunda süre bakımından genel kurul çağrı süresine yakın zaman süreleri seçimi gibi birtakım iyileştirmeler yapılabilir.

- 7099 sayılı Kanun m. 23 ile TTK m. 428'in yürürlükten kaldırılmasına bağlı olarak bildirge kenar başlıklı TTK m. 430 ve bildirim kenar başlıklı TTK m. 431'de yürürlükten kaldırılmıştır. Yalnız TTK m. 430 sadece toplu temsilcileri ilgilendirirken, TTK m. 431 toplu temsilcilerin yanı sıra tevdi eden temsilcisini de ilgilendirmektedir. Dolayısıyla bu hükmün kaldırılması nedeniyle halen yürürlükte olan tevdi eden temsilcileri bildirim yükümlülüğünde bulunmayacaklardır. Ayrıca tevdi eden temsilcisinin bildirimde bulunmaması nedeniyle genel kurulda alınan kararlar da iptal edilemeyecektir. Bunlara ilaveten toplantı başkanının bildirimleri bir pay sahibinin istemine rağmen açıklamaması nedeniyle alınan genel kurul kararları da iptal edilemeyecektir. Zaten söz konusu hüküm yürürlükten kaldırılmadan önce öğretide çoğunluğun katıldığı görüşe göre bildirim yapılmaması veya bildirim toplantı başkanı tarafından açıklanmaması halinde genel kurul kararlarının iptal edilmesi yaptırımını ağır olduğu için eleştirilmekteydi. Bu nedenle fikrimizce hükmün tevdi eden temsilcisi açısından da kaldırılması isabetli olmuştur.

-Son değişikliklerle beraber, kapalı tip anonim şirket genel kurullarında pay sahibinin iradi temsil türlerinden olan toplu temsil ile temsil edilmesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte, pay sahibinin genel kurulda bireysel temsili olağan ve tevdi eden temsilci yoluyla devam etmektedir. Pay sahibi bu temsilciler ile genel kurula fiziki ortamda katılabileceği gibi şartları uygunsa elektronik katılımı da mümkündür. HAAO'da ise SPK'nın II-30.1 sayılı Tebliğ m. 11 ile 14 arasında düzenlenen hükümlere göre TTK mülga m. 428/2 hükmünde yer alan kurumsal temsilciye benzer çağrı yoluyla vekâlet toplayanlar ile organın temsilcisi kavramına benzeyen yönetim temsilcisi aracılığıyla temsil edilmesi mümkündür. Bunun yanı sıra HAAO'da SPK II-30.1 sayılı Tebliğ m. 5'e göre olağan temsilci ve TTK m. 429'a göre tevdi eden temsilci yoluyla temsil edilmesi de mümkündür.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Burak; (2018), **Sermaye Piyasası Hukuku**, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- AYAN, Özge; (2012), “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 428. Maddesinde Düzenlenen Organın Temsilcisi ve Bağımsız Temsilci”, **GÜHFD**, 16 (3), ss. 1-46.
- BAHTİYAR, Mehmet; (2014), “6102 Sayılı TTK ve İkincil Düzenlemelere Göre Anonim Şirketlerin Genel Kurullarında Uygulanacak Elektronik Genel Kurul Sistemi-I”, **Türk Ticaret Kanunu’na İlişkin İkincil Mevzuatın Değerlendirilmesi Sempozyumu**, 15 Aralık 2013, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi, ss. 113-132.
- BAHTİYAR, Mehmet ve Esra HAMAMCIOĞLU; (2014), **Yeni TTK’ya Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantıları**, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- BAŞLAMİŞLİ, Dudu Derya; (2013), “Payları Borsada İşlem Gören Anonim Şirket Genel Kurullarında Oy Hakkının Tevdi Eden Temsilcisi Aracılığıyla Kullanılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BİLGE, Mehmet Emin; (2003), “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Temsilci Aracılığıyla Oy Vermede İnternetin Kullanımı”, **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, VII (1-2), ss. 341-367.
- BİLGİLİ, Fatih ve Ertan DEMİRKAPI; (2013), **Şirketler Hukuku**, 9. Baskı, Bursa: Dora Yayıncılık.
- BÖCKLİ, Peter; (2009), *Schweizer Aktienrecht*, 4. Auflage, Zürich: Schulthess Verlag.
- BULUT, Abdulkadir; (2014), “TTK’da Geçen Tevdi Eden Temsilcisi Kavramının Hükümü ve Anlamı”, **Terazi Hukuk Dergisi**, 9 (95), ss. 47-54.
- ÇEKER, Mustafa; (2000), **Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- ÇONKAR, M. Halil; (2009), **Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sifatının İspatlanması**, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- DAĞ, Üner; (1996), **Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibi Açısından Oy Hakkının Kazanılması ve Kullanılması**, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- EMİNOĞLU, Cafer; (2014), **Türk Ticaret Kanunu’nda Kurumsal Yönetim (Corporate Governance)**, İstanbul: XII Levha Yayınları.

- EREN, Fikret; (2017), **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanuna Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 21. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- İNCEOĞLU Mehmet Murat; (2009) **Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil**, İstanbul: XII Levha Yayınları.
- KARAMANLIOĞLU, Argun; (2016), **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Temsili**, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- KAYA, Mustafa İsmail; (2014), “Pay Sahiplerinin Temsili”, **BATİDER**, XXX (4), ss. 45-95.
- KENDİGELEN, Abuzer; (2016), **Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, 3. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- KARASU, Rauf; (2013), 6102 sayılı TTK ile Anonim Şirketlerde Kurumsal Yönetim ile İlgili Getirilen Yenilikler, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 4(2), ss. 33-60.
- KIRCA İsmail; Feyzan Hayal ŞEHİRALİ ÇELİK ve Çağlar MANAVGAT; (2016), **Anonim Şirketler Hukuku, C. 2, Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip; Hüseyin HATEMİ, Rona SEROZAN ve Abdülkadir ARPACI; (2014), **Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, C. I**, 6. Bası, İstanbul: Filiz Yayınevi.
- MAHMATLI, Selçuk Perihan; (2015), “Pay Sahiplerinin Genel Kurulda Temsili”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MEMİŞ Tekin ve Gökçen TURAN; (2017), **Sermaye Piyasası Hukuku**, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- MOROĞLU, Erdoğan; (2016), **Türk Ticaret Kanunu ile Yürürlük Uygulama Kanunu Tasarıları Değerlendirme ve Öneriler**, 8. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- MOROĞLU, Erdoğan; (2017), **Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, 8. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- NARBAY, Şafak; (2003), **Anonim Ortaklıkta Pay Defteri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ÖZDEMİR Türkay ve İlhan YİĞİT; (2007), Anonim Şirket Genel Kurullarında Pay Sahibinin Temsili ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. 1**, ss. 433-466.

- POROY, Reha; Ünal TEKİNALP ve Ersin ÇAMOĞLU; (2014), **Ortaklıklar Hukuku I**, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- PULAŞLI, Hasan; (2006), Türk Ticaret Kanununa ve Tasarıya Göre Anonim Şirket Genel Kurullarında Oy Hakkının Kullanılması, **Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan**, ss. 785-810.
- PULAŞLI, Hasan; (2016), **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, Gözden Geçirilmiş, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- PULAŞLI, Hasan; (2018), **Şirketler Hukuku Şerhi C. I**, Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş, 3. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- SONGUR, Damla Gülseren; (2012), “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Temsili”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SCHAAD, Hans Peter; (2012), **Basler Kommentar, Obligationrecht II**, 4. Auflage, Basel: Helbing & Lichtenhahn Verlag.
- ŞENER, Oruç Hami; (2017), **Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku**, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TEKİNALP, Ünal; (2015), **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- TEKTEN, Emel; (2017), “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Pay Sahibinin Temsili”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TURANBOY, Asuman; (1996), **Anonim Şirketlerde Temsilci Aracılığıyla Oy Kullanma ve Hissedarlara Çağrı Yoluyla Oyda Vekâlet**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 45 (1), ss. 427-438.
- ÜÇİŞİK, Güzin ve Aydın ÇELİK; (2013), **Anonim Ortaklıklar Hukuku**, C. I, Ankara: Adalet Yayınevi.
- YAYLA, Ümit; (2013), **Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Uyarınca Anonim Ortaklık Genel Kurulları- Elektronik Genel Kurullar**, İstanbul: XII Levha Yayınevi.
- YİĞİT, İlhan; (2005), **Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişi ve Ortaya Çıkan Sorunlar**, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- WAIDACHER, Reto; (1997), **Institutionelle Stimmrechtsvertretung**, Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag.